

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
חתם סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ח ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 561

מסכת סנהדרין ט' ט"ו

בס"ד, ז' אדר תש"ע

השבוע בגליון

- ◆ מעלת הלימוד בלילה
- ◆ מדוע יש הנמנעים מלימוד תורה ב"ליל ניטל"?
- ◆ פסיקת בית הדין על פי רוב הדיינים, כיצד?
- ◆ מדוע אין היהודים נוטים אחר רוב העולם?

- ◆ "פלגינן דיבורא" - בכל תנאי?
- ◆ קידוש החודש והלוחות שלנו
- ◆ כיצד נקבעו תאריהם של חכמי התלמוד
- ◆ ההבדל בין "רבי" ל"רב"

◆ עם הארץ שלשמו הוצמד תואר רבני

דבר העורך

הסיפור שעל המצבה

מספר מלים מרובעות החקוקות על מצבה אפרורית וצנועה, אשר צורתה ומיקומה אינם מסגירים במאומה את ייחודה, טומנות בחובן סיפור חיים מופלא של יהודי שאהב תורה עד כדי מסירות נפש. העולה במעלה הר המנוחות, בחלקה שליד קברו של האדמו"ר מבעלז זצ"ל, יתקל בקבר שעל מצבתו חקוקות המילים הבאות:

נ.פ.

הרה"ח ר' אליעזר יוסף

בהרה"ח ר' יצחק הלוי

לדרברג זצ"ל

הרביץ תורה ברבים

למד וחזר בע"פ למעלה מארבעת

אלפים פעם

מסכתות ביצה ור"ה

נלב"ע כ"ג סיון תשי"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

ובצוואתו כתב:

אולי כדאי לחרות זאת על המצבה כדי שאולי גם הקורא יקבל עליו לעשות ככה

סמוך למצבה זו ממוקם קברו של נכדו הרה"ח ר' יצחק הלוי קרויז ז"ל, מיקירי ירושלים, והוא טיפל בהקמת המצבה של סבו ובניסוח המילים שעליה, תוך התייעצות עם רבני ירושלים.
יהודי נכבד מצאצאיו של הרב אליעזר לדרברג ז"ל, ניאות לפענח עבורנו את פשרם של המשפטים החקוקים על מצבת אבי זקנו.

דף י/א דמפלגינן בדיבורא

"פלגינן דיבורא" - בכל תנאי?

בסוגייתנו אנו מתוודעים למושג "פלגינן דיבורא". אנו סמוכים ובטוחים כי רבני בית המדרש למגידי שיעור "מאורות הדף היומי" בראשות הרה"ג ר' חיים דוד קובלסקי שליט"א, יטיבו להסביר בשיעורי הדף היומי מושג יסודי זה, באופן הברור ביותר. בקצרה נבאר, כי "פלגינן" [משלשן פלג - חילוק, חיתוך] מאפשר לבית הדין לקבל עדות מפי עד, שהוסיף לעדותו מספר מלים שהוא אינו מוסמך לאומרם. במקרים אלו - "פלגינן דיבורא", היינו: מחלקים את דבריו. בית הדין מתייחס לחלק מדבריו בלבד, ואילו את המלים הנוספות, הפגומות, "חותכים" ולא מתייחסים אליהן. למשל, כאשר אדם מעיד כי "שמעון גנב ממון איתי יחד", בית הדין מתייחס לעדותו ששמעון גנב, אך למלים "איתי יחד" אין מתייחסים, שהרי אין אדם נאמן להעיד על עצמו. האם כל עדות ניתן "להציל" על ידי הסרת חלקיה הפגומים? מהר"ל דיסקין זצ"ל עונה על כך בשאלה המפולפלת הבאה.

כאשר מתייצבים שני עדים בפני בית דין ומעידים כי אחד מהם קידש את פלונית, אין עדותם מתקבלת שהרי "אין דבר שבערווה פחות משניים". כלומר: כל דבר הנוגע לדיני אישות, קידושין, גירושין וכדומה, אינו מתקבל בבית הדין כעובדה אלא על פי שניים שמעידים על כך. מאחר שאחד מהם מעיד על עצמו כמי שקידש אשה זו, אין מקבלים את עדותו, משום שאין אדם מעיד על עצמו, ושוב אין לפנינו שני עדים.

לכאורה, הקשה מהר"ל דיסקין, מדוע במקרה זה לא יבוא לידי ביטוי הכלל "פלגינן דיבורא" ויציל את עדותו של הבעל? הרי ניתן להתייחס לחלק זה של עדותו שפלונת התקדשה ולהתעלם מחלקה השני של עדותו על אודות קידושיה לו?

אולם התבוננות במקרה שלפנינו תצמיח את המסקנה הפשוטה - אין לפנינו כל עדות שאפשר להצילה, שכן עדים אלו עצמם מעידים על כך שהיא לא התקדשה מעולם! שהרי הבעל אינו נחשב כעד, ואם כן, למעשה בפני בית הדין ניתנת עדות, כי "פלונת התקדשה בפני עד אחד" - העד שהצטרף אל הבעל בעדותו. אין איפוא, לפנינו כל עדות, וממילא אין מקום להצילה על ידי "פלגינן".... לעומת זאת המעיד "שמעון גנב ממון איתי יחד", אמנם מעיד ששמעון גנב, אלא שעלינו להסיר את המלים "איתי יחד" כדי שעדותו על שמעון תשאר ברת תוקף [עיי' בחידושי הגר"ח עמוד מ"ז שהקשה דא"כ כאשר הבעל ועד שעמו יעידו שהיו שני עדים במעשה הקידושין, נקבל את דבריו ע"י פלגינן, ועיי"ש מש"כ].

לעילוי נשמת

מרת **מלה (מחלה) זיסר** ע"ה בת ר' יוסף ז"ל

נלב"ע י' באדר תשס"א **תנצב"ה**

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

עילוי נשמת

הר"ר **אהרון וינברג** ז"ל

ב"ר גרשון ז"ל נלב"ע ז' באדר ב' תשל"ג

והר"ר **דוד זאב וולקן** ז"ל

ב"ר דב צבי ז"ל נלב"ע ז' באדר תשס"ו

תנצב"ה

הונצחו ע"י ידידנו
הר"ר **מנחם וינברג** שיחיל - בני ברק

עילוי נשמת

הר"ר **יצחק (זינדל) זוהר** ז"ל

ב"ר אהרון ז"ל

נלב"ע ט' באדר ב' תשס"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י בניו **אהרון ושלמה זוהר** שיחיו

עילוי נשמת

הר"ר **שמואל זיינבל פרושינובסקי** ז"ל

ב"ר דוד ז"ל נלב"ע ח' באדר תשמ"ב

וזוגתו מרת **חיה ציפורה** ע"ה

ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע ל' באדר א' תשכ"ה

תנצב"ה

הונצחו ע"י משפ' פרי - ניו ג'רסי
ומשפ' רשף - גבעתיים

דף י/ב עיבור החדש בשלשה

קידוש החודש והלוחות שלנו

עד ימיהם של אביי ורבא, חכמי התלמוד, היו הסנהדרין שבארץ ישראל קובעים את ראשי החודשים על פי ראיית מולד הלבנה. אולם מאז ועד עתה נקבעים מועדי ישראל על סמך הלוח שתקן הלל השני בשנת ד' קי"ט. לדעת הרמב"ם (הל' קידוש החודש פ"ה הל' ג'), הלכה למשה מסיני היא, שבהעדר הסנהדרין נקבע לוח השנה על פי חשבון. לעומת זאת הרמב"ן (בהשגותיו לספר המצוות, מצווה קמ"ג) סובר כי הלל השני קידש את כל החודשים מראש.

אחד הכללים שעל פיהם סידר הלל השני את לוח השנה הוא, שראש השנה של כל שנה יחול ביום מולד הלבנה. ה"מולד" הוא הרגע שבו הירח משלים הקפה סביב כדור הארץ, וניצב במקום שהחמה שופכת את אורה על חלק ממנו הנראה לעינינו.

לכלל זה, שראש השנה יחול ביום מולד הלבנה, שתי הגבלות: **א.** "לא אד"ו ראש" - לעולם לא יחול יומו הראשון של ראש השנה בימים א', ד', ו' מימות השבוע, ולפיכך, גם אם חל בהם המולד, ייקבע ראש השנה ביום שלמחרת. **ב.** "מולד זקן בל תדרוש" - אם המולד "זקן", כלומר, שהוא חל מחצות היום ואילך, אין לקבוע את ראש השנה לאותו יום (עיי' רמב"ם הל' קידוש החודש פ"ז הל' ב').

סערה גדולה שהתחוללה בתקופתו של רבי סעדיה גאון, בין השנים ד' תרפ"א - תרפ"ד היתה עלומה זמן רב ונודעה בעיקר בעקבות גילוייה של הגניזה הקהירית.

באותן שנים רבי אהרן בן מאיר, שהיה ממשפחת הנשיאים, ונחשב לראשון מגאוני ארץ ישראל, כיהן כראש הישיבה בארץ ישראל. הוא טען כי הכלל האמור על אודות "מולד זקן" החל מחצות היום ואילך אינו מדויק. לדעתו ראש השנה נדחה ליום הבא רק כאשר המולד יחול כ-35 דקות לאחר חצות היום [תרמ"ב חלקי שעה המורכבת מתת"ר חלקים]. רבי אהרן טען, כי כך קיבל מאבותיו ומאבות אבותיו. מהו טעמו של המספר הלוז? על כך נשתברו קולמוסין רבים. היו שטענו כי טעות היתה זו, והיו שהסבירו כי דעה זו היא כשיטה שלא נפסק כמותה (עיי' "תורה שלימה", חלק י"ג, פ"ט, וספר "עלה יונה", להגר"י מרצבך).

ברוב השנים אין מולד תשרי חל סמוך לחצות היום, ולפיכך, למחלוקת זו לא היתה חשיבות מעשית. אולם בשנת ד' תרפ"ב חל מולד תשרי רל"ז חלקים לאחר חצות היום; בתוך הזמן השנוי במחלוקת. בקיץ של שנת ד' תרפ"א הודיע רבי אהרן בן מאיר על כוונתו להכריז על חודשי שנת ד' תרפ"ב ועל מועדיה בהתאם לשיטתו. השמועה על כך הגיעה אל רב סעדיה גאון בהיותו בעיר חלב, בדרכו מארץ ישראל לבבל, ובמספר אגרות שכתב לרבי אהרן הוא הפציר בו לחזור בו מכוונתו זו. ברם רבי אהרן עמד בתוקף על דעתו, ובהושעא רבה בשנת ד' תרפ"ב הוכרז בהר הזיתים [שנהגו להקיפו ביום זה] כי החדשים חשוון וכסלו באותה שנה יהיו בני עשרים ותשעה יום בלבד. על ידי חיסור יומיים אלו, ראש השנה חל ביום ג' בשבוע בעוד שלשיטת בני בבל היו החדשים חשוון וכסלו מלאים וראש השנה חל ביום ה' בשבוע.

בנתים הגיע רב סעדיה גאון לבבל, והוא קם כארי ללחום את מלחמת המועדים. לכל תפוצות ישראל נשלחו עתקים מספרו "ספר זכרון לדורות" שחובר על ידו כדי למנוע את הפילוג בעם. אולם הגולה וארץ ישראל היו כמדורת אש כאשר נודע, כי רוב בני ארץ ישראל שינו את לוח השנה בהתאם לשיטת רבי אהרן בן מאיר, ואכלו חמץ בימים האחרונים של הפסח לפי הלוח של חכמי בבל. מכתבים רבים שעסקו בפרשה זו נשלחו באותה תקופה מארץ ישראל לבבל ומבבל לארץ ישראל, בנסיון לשכנע אלו את אלו, בצדקת טענותיהם. מכתבים אלו התגלו בגניזה הקהירית ובהם אנו מוצאים את טענת בני ארץ ישראל, כי גם לאחר שנחרב בית המקדש השני המשיכו הנשיאים בארץ ישראל לקבוע הלכות אלו, מאחר שסמכות הסנהדרין הגדולה עברה אליהם (עיי' "נפש חיה" סי' ס"ח הובא בשו"ת "אבני נזר" או"ח סי' ש"י), וממילא רבי אהרן בן מאיר הנשיא הוא בעל הסמכות היחידה לקבוע את לוח השנה העברי. בני הגולה השיבו להם, כי לאחר שנקבע הלוח על ידי הלל השני, ניטלה סמכות זו מידי אדם והחשבון נקבע על ידי כללים בלבד.

למעשה, דעת רב סעדיה גאון, שבתוך השנים המדוברות הפך לראש ישיבת סורא, התקבלה בכל העולם, ואף בני ארץ ישראל חזרו בהם לאחר מכן. רב סעדיה גאון הוא מקיים המסורת של לוח השנה "שמפיו אנו חיים שמסר לנו סוד העיבור", כדברי רבינו תם ("שבלי הלקט" סי' כ"ח).

דף יג/ב קרי ליה רבי

כיצד נקבעו תאריהם של חכמי התלמוד

"גדול מרבן שמו".

בביטוי זה משתמשים רבים וטובים, בבואם להעלות על נס אישיות תורנית מורמת מעם. תחילתו של ביטוי זה בתשובה שכתבו גאוני בבל, רב שריא גאון, ראש ישיבת גאון יעקב שבבבל, ובנו רב האי גאון, שנקרא אב"ד ישיבת גאון יעקב. השניים נדרשים במכתבם לפירוש התארים שהוצמדו לחכמים, והמוכרים ללומדי התלמוד, כגון, התואר רבן, רבי, רב, מר וכדומה. לעומתם, חכמים אחרים, כגון, הלל, שמאי, שמעון בן שטח ועוד, הוזכרו בשמם בלבד. בתשובתם הארוכה והמפורטת, אשר נדפסה במלואה בספר "הערוך" (ערך "אביי" וראה בהקדמת הרמב"ם לפירוש המשניות פ"ז), הם מצטטים את הכלל הבא: "גדול מרב - רבי, גדול מרבי - רבן, גדול מרבן - שמו". את

באותם ימים, בירושלים של פעם, כמעט שלא נמצא אדם, אשר לא הכיר את הרב אליעזר יוסף לדברג זצ"ל.

הר"ר אליעזר יוסף, יהודי חינוני ותוסס, תלמיד חכם ובר אורוין, התגורר בשכונת בתי וורשה, ואת רוב עיתותיו הקדיש לתורה ולעבודת ה'. מידי יום נאמר על ידו שיעור בבית הכנסת והוא אף חיבר ספר "אהבת השם", העוסק בקבלה ובהסברת אהבת ה'. את פרנסתו מצא הר"ר אליעזר יוסף בחנות לממכר מכשירי כתיבה אשר מוקמה בשער יפו. לא רבים זוכרים, אך רק לפני מספר עשורים ירושלים "החדשה" היתה מעין "פרווינקט" מרוחק מן "העיר", הלא היא העיר העתיקה.

הליכה או נסיעה אל העיר ה"חדשה" וממנה, לא היו דבר של מה בכך, ועוברים ושבים רבים נכנסו לחנותו של הר"ר אליעזר יוסף אשר מזג להם כוס צוננים, ביניהם חכמי רבני ירושלים אשר רוו נחת מחידושו המאלפים שנאמרו על ידו במתק שפתיים, או סתם "נמך" שנהנו לשמוע וורט יפה על פרשת השבוע.

ויחי היום, ולקוח שרכש גליל נייר לבן צחור וחלק, בא להחזיר את מקחו, לאחר שלהפתעתו פתח את החבילה העטופה בביתו וגילה, כי הנייר אינו לבן - כי אם אפור, ואינו חלק - אלא מעוטר בפרחים ססגוניים ציניים.

הר"ר אליעזר יוסף הרכיב את משקפיו, יצא אל החצר, בדק את גליל הנייר מול קרני החמה החורפית והודה בצדקת הלקוח. הנייר לא היה לבן. **משחזה** תופעה זו ונשנתה, הבין הר"ר אליעזר יוסף כי ראייתו אינה תקינה.

ימי החורף הערפיליים חלפו עברו, ועדיין ראייתו נותרה מעורפלת. משכך חש הר"ר אליעזר יוסף למלומדי הרפואה שבירושלים עיר הקודש, כדי שיבחנו את מצב עיניו.

משך הדוקטור בעפעפיו של הר"ר אליעזר יוסף, ציבט את שמורות עיניו, ולאחר שהביט ממושכות לתוך אישונים לאורה של עששית מסנוורת, קבע בפסקנות שאינה משתמעת לשתי פנים כי ראייתו של הר"ר אליעזר יוסף הולכת ומדרדרת, כאילו לא ידע זאת בעצמו, ועליו לעבור ניתוח מסובך להצלת ראייתו.

יצא הר"ר אליעזר יוסף את משכנו של הדוקטור, ונפשו המתה עליו. העיניים שלו, ריבונו של עולם. סהרורי ומדוכדך עד עמקה של נפש הוליכוהו וגליו לעבר ביתו, שם שח לבני משפחתו את מאורעות היום.

כשראשו שוען בין ברכיו וכתפיו רוטטות נשמע הר"ר אליעזר יוסף מבכה מרה: "איני יודע את נפשי. כיצד אלמד תורה? מילא מכשירי הכתיבה, פרנסה מן השמים. אבל תורה מה תהא עליה?". כל אותו הלילה לא נתן הר"ר אליעזר יוסף תנומה לנשמתו המיוסרת, ועם בוקר הוא סר שנית למשכנו של הדוקטור. שהה הר"ר אליעזר יוסף בבית הדוקטור כמה ששעה ומיד בצאתו ממנו שם פעמיו לעבר בית המדרש.

ששה חדשים ישב הר"ר אליעזר יוסף רוב שעות היום בבית המדרש, ראשו טמון עמוק בגמרא, ופניו קורנות מאושר עילאי, שהלך והתפתח ככל שחלף הזמן. **חלפה** עברה לה חצי שנה ור' אליעזר יוסף שב לביתו של הדוקטור, מצוייד בספר תהלים ונפשו רגועה ושלווה.

עשה הרופא את שעשה, חיטא וחתר, תפר וחבש, ור' אליעזר יוסף התעורר וחיוך על פניו. שבועות מספר היה ר' אליעזר יוסף ספון בביתו, כשעיניו חבושות בתחבושת צחורה. הכל סביבו מייחלים ומתפללים להצלחת הניתוח, אך הוא, ר' אליעזר יוסף, שלו ורגוע ופיו ממלמל ללא הרף.

"תורה מה תהא עליה???" שאלו אחד ממקורביו. כיצד זה אמה כה רגוע, כאשר עדיין אינך יודע אם הניתוח הצליח. הרי כה פחדת כי הניתוח לא יעלה ארוכה למחלתך ושוב לא תוכל להגות בתורה?". **חיך** הר"ר אליעזר יוסף את חיכוכו הנצחי, וחשף את סודו: "באותו בוקר, כאשר שבת לבי הרופא, שאלתי אותו לפרק הזמן שניתן ללחות את הניתוח ללא גרימת סיכון רפואי, והרופא השיב לי כי במחצית השנה הקרובה לא אסתכן אם אמנע מן הניתוח. בששה חודשים אלו ישבתי בבית

המדרש, וחזרתי ושיננתי את מסכת ביצה ואת מסכת ראש השנה, עד שהיו מסכתות אלו שגורות על פה על לשוני, ביום ובלילה, בשכבי ובקומי, יכול הייתי ללמוד כל סוגיה מן המסכתות הללו. הן היו מונחות בראשי עמוד אחר עמוד, דף אחר דף.

כעת, אני ממתין ומצפה לתוצאות הניתוח. כמובן, שאני מייחל ל"פוקח עורים" שייטיב לי את ראייתי, אך שוב איני חושש ל"תורה מה תהא עליה"!!!
כעבור מספר שבועות שב הר"ר אליעזר יוסף למשכנו של הרופא. הלה חתך באחת את התחבשוש העבות, הציץ בסקרנות לאישוני המתרחבים של הר"ר אליעזר יוסף, וקבע "כבודו רואה".

מני אז ניצל ר' אליעזר יוסף את שליטתו המושלמת במסכתות ביצה וראש השנה, ובכל עת ופנאי היה משננן וחוזר ולומדן, ועד ערב ימיו זכה לסיימן למעלה מארבעת אלפים פעם! **בצוואתו** לבניו כתב הרב אליעזר יוסף לדברג זצ"ל, כי אולי ראוי לציין עובדה זאת על מצבתו, למען יעמוד מעשה זה חקוק ימים רבים על הר המנוחות אשר בירושלים עיר הקודש. והיה העובר ליד המצבה ותמה: מילים אלו מה הן אומרות? ישיבו לו, כי פעם התגורר בירושלים יהודי ירא שמים, ומאהבתו לתורה הקדושה, זכה ללמוד ארבעת אלפים פעם את מסכת ביצה ואת מסכת ראש השנה.

יהודי תלמיד חכם מבאי בית מדרשנו, אשר שמע מעשה מפעים זה, נשא קל וחומר בעצמו ואמר: ומה הר"ר אליעזר יוסף, אשר נשמתו עמדה תלויה על בלימה, זכה להגות בהתמדה בתורת ה' למרות החרדה והחששות הרבים שמילאו את ליבו - קל וחומר שעל יהודי, אשר חננו ה' במאור עיניים ובבריאות, לקבוע עיתים לתורה, למען תעמוד זכות זו לו ולבניו אחריו.

המעוניין לזכות את הרבים
בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת
שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל,
מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי,
ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק, פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

גדולי ישראל הקדומים הזכירו בשמם בלבד. לפיכך, מעולם לא נוספו תארים לשמם של האבות, הנביאים, המלכים, אנשי כנסת הגדולה ושל החכמים שחיו עד הדורות הסמוכים לחורבן הבית השני - אמצע תקופת התנאים. בדורו של רבן גמליאל הזקן החלו לכנות את הנשיאים בתואר 'רבן', ואילו ליתר החכמים בני ארץ ישראל הוצמד התואר 'רבי'.

בספר יוחסין נאמר, כי תוספת התואר לחכמים נועדה להבדיל בין חכמי ישראל לחכמי הצדוקים. מאז ואילך, הוצמד תואר לשמם של החכמים. עם זאת, לחכמים שלא כונו בשמם האמיתי, כי אם בכינוי בלבד, כגון, אביי, ששמו האמיתי היה נחמני, לא הצמידו תואר (עיי"ש הטעם שלא נקרא בשמו וביאור השם אביי). היחיד שנוסף תואר לשמו הוא "משה רבינו", אך התואר נוסף לאחר שמו ולא לפניו, כרגיל, מפני שתוארו אינו בא לכבודו, כי אם לכבודו, לומר שמשה היה רבינו (ראה אוצר הגאונים כאן).

ההבדל בין "רבי" ל"רב": את ההבדל בין 'רבי' ל'רב' מבארים רב שרירא גאון ורב האי גאון בכך, שחכמי ארץ ישראל כונו בתואר 'רבי', ואילו חכמי בבל כונו 'רב'. כך ניתן להבחין, כי הגמרא מכנה את 'רב' זירא בתואר זה בהיותו בבבל, ואילו לאחר עלותו לארץ ישראל כונה רבי זירא. ואכן, במקרה מסויים מסתפקת הגמרא (כתובות מג/ב) אם דין מסויים נאמר על ידי 'רב' זירא - לפני עלותו לארץ ישראל, או על ידי 'רבי' זירא - לאחר עלותו (כן דעת רש"י כתובות שם, ועיי' בתוס' מנחות מ/ב ד"ה "רבי זירא" שחלקו על כך). רש"י (שם) מבאר, כי מאחר שאין סמיכה בבבל אלא בארץ ישראל, זכו חכמי ארץ ישראל לתואר "רבי", לעומת חכמי בבל המכונים בתואר "רב" (ע"ע ב"ספר השטרות" לרבי יהודה אלברצוני מראשוני הראשונים ובעל ספר העיתים).

לימים, משפסקה הסמיכה לחלוטין, עדיין נהגו בסמיכה סמלית כדי "שיכנסו תלמידים במידות החכמים ויתעלו מעט מעט בשורות ומעלות החכמה ושימושיה" (הר"י אלברצוני שם). משום כך אנו מוצאים בספר השטרות "שטר מסמין" ובו סמכו את התלמידים בשמות 'רבי' 'חכם' או 'רב'.

עם הארץ שלשמו הוצמד תואר רבני: מאז ועד ימינו השתכלל עניין התארים המוצמדים לשמות בני אדם, עד כי גם אנשים שאינם תלמידי חכמים זוכים לתארי כבוד כגון אלו. אין אנו מציינים זאת כהערת אגב בלבד; בספר "גט פשוט" (סי' קכ"ט ס"ק ל"א ד"ה "הרב") כתב, כי משום כך אין להוציא לעז ואין לפסול גט שבו המגרש מכונה 'רב', אף אם אינו אלא עם הארץ גמור...

הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל כותב, כי לו היה בכוחו היה מבטל לחלוטין את התארים בימינו. המצמידים תארים לכל, הוא מקונן, נכשלים באבק חנופה, ואלו שלראשם נקשרים הכתרים עלולים להכשל באבק גאווה, ולחילופין באבק שנאה, אם לדעתם התארים אינם הולמים את מעמדם... (הקדמה לשו"ת רעק"א).

דף טז/א כיון שהגיע חצות לילה... מיד היה דוד עומד ועוסק בתורה עד שעלה עמוד השחר

מעלת הלימוד בלילה

סוגייתנו מספרת כי בכל חצות לילה היה דוד המלך ניעור משנתו הקצרה למשמע הצלילים שהפיקה רוח צפונית ממיטתו כינורו שהיה תלוי מעל מיטתו, ומיד קם ועסק בתורה.

הספרים הקדושים האריכו במעלת לימוד התורה בלילה, כדברי רבי שמעון בן לקיש (עירובין סה/א) "לא איברי סיהרא אלא לגירסא". הרמב"ם (הל' ת"ת פ"ג הל' י"ג), אף מפליג וכותב: "אף על פי שמצווה ללמוד ביום ובלילה, אין אדם למד רוב חכמתו אלא בלילה. לפיכך, מי שרצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחד מהם בשינה ואכילה ושתיה ושיחה וכיוצא בהם אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה". אולם מאחר שאין אדם מסוגל למנוע עצמו משינה כל הלילה, מלבד יחידים סגולה, דנו גדולי הדורות אם ראוי לישון בתחילת הלילה וללמוד בחציו השני, או שמא להיפך.

לדעת בעל "ערוגות הבושם" (או"ח סי' א), משמע מדברי חז"ל שמעלת הלימוד בחציו השני של הלילה גדולה יותר, וכפי שמציינת סוגייתנו את מנהגו של המלך דוד. אמנם, הוא מציין, כי רוב תלמידי החכמים נוהגים ללמוד בחציו הראשון של הלילה, מאחר שההשכמה בחצות הלילה קשה מן ההמנעות משינה עד חצות הלילה, כדברי הגמרא (יומא כב/א), ותלמידי החכמים העדיפו להתחזק בלימוד התורה.

על פי הקבלה, טעם מעלת הלימוד מחצות הלילה ואילך הוא משום שמחצות היום עד חצות הלילה שולטת מידת הדין, ומחצות הלילה, שהשמש מתקרבת לזריחה, מתחיל זמנה של מידת הרחמים והוא עת רצון (האר"י בשער המצוות פרשת ואתחנן, ובברכ"י או"ח סי' רל"ו ס"ק א; והמקור בזהר פרשת חיי שרה דף קלב/ב). מטעם זה גם תקנו את אמירת הסליחות בחודש אלול ובעשרת ימי תשובה לאחר חצות הלילה, משום שאז שולטת מידת הרחמים ("מגן אברהם" או"ח סי' א; סי' תקס"ה ס"ק ה' וסי' תקפ"א עפ"י האר"י שער הכוונות דרוש א' של רעבית).

מדוע יש הנמנעים מלימוד תורה ב"ליל ניטל"? מעניין לציין את דברי "חתם סופר" (שו"ת קובץ תשובות סי' ל"א) שנשאל, מהי לדעתו הסיבה שנהגו רבים להמנע מלימוד בלילה שבו חוגגים הנוצרים את "הולדתו" של אותו האיש, הלא הוא "ליל ניטל". יתכן, הוא משער, כי מאחר שמנהג תלמידי החכמים היה ללמוד עד חצות הלילה ולאחר מכן לנום על משכבם, חששו קדמונינו שבאותו לילה יתעורר קטרוג על עם ישראל כאשר הגויים נעורים משנתם בחצות ליל לבית תיפלתם. לכן, נהגו שלא ללמוד עד חצות הלילה, וממילא, תלמידי החכמים שאינם מבטלים את זמנם ינצלו זמן זה לשינה, וילמדו מחצות הלילה ואילך... ברם, לא תקנו מפורשות שילמדו מחצות

נסא דברכתא

מעומקא דליבא
נשגר בזאת ברכת מזל טוב
לרגל השמחה השרויה במעונם של
הרבנים מגידי השיעורים מבית מדרשנו

הרה"ג יעקב אלחרר שליט"א
ביהכ"נ תפארת יהודה - אשדוד
לרגל הולדת הבת

הרה"ג אלחנן גולדהבר שליט"א
ביהכ"נ ישראל הצעיר - רמת גן
לרגל נישואי הבת

הרה"ג יעקב חזיז שליט"א
ביהכ"נ היכל משה - נתניה
לרגל נישואי הבת

הרה"ג אליהו ממן שליט"א
ישיבת תורת אברהם - נצרת עילית
לרגל הולדת הבת

הרה"ג אהרון רביץ שליט"א
ביהכ"נ הספרדי - עין אפרים
לרגל הכנס בנו בעול תורה ומצוות

בברכת התורה ולומדיה
מאורות הדף היומי

הלילה מאחר שחכמינו הקפידו מאד שלא לתקן תקנות אשר אף למראית עין, יש בהן משום הליכה בדרכי הגויים. ומאחר שבליילה זה הגויים משכימים בחצות, נמנעו מלתקן תקנה זהה.

דף ז' א/א דהאי דקאמר איני יודע כמאן דליתיה דמי

פסיקת בית הדין על פי רוב הדיינים, כיצד?

במשנתנו ובסוגייתנו מבואר, כי הכרעת בית הדין נקבעת על פי דעתם של רוב הדיינים היושבים בדין. אבי תורת השיבות, הגאון רבי חיים סולובייצ'יק זצ"ל העניק הסבר נאות לכך שדי בהסתמכות על דעתם של רוב דייני בית הדין כדי להכריע את פסק הדין.

כידוע, לדיני ממונות יש צורך בבית דין של שלושה דיינים, ולדיני נפשות יש להושיב בית דין של עשרים ושלושה דיינים. לכאורה, כיצד רשאי בית הדין לפסוק על פי דעתם של רוב הדיינים, כאשר מיעוטם מתנגד להכרעה זו, הרי הרכב בית הדין הנדרש לוקה בחסר?

למעשה, ניתן להקשות קושיה חמורה מזו. נתעלם לרגע מקושייתו של רבי חיים ונניח, כי מסיבות כל שהן די בדעתם של רוב דייני בית הדין כדי לפסוק את הכרעת הדין. הרי ידוע הכלל ש"אין הולכים בממון אחר הרוב", כלומר: אף על פי שבדיני תורה רבים מכריעים על פי הרוב, מכל מקום בממונות יש צורך בהכרעה מוחלטת ואין די ברוב. אם כן, כיצד בית דין פוסק את הכרעתו על פי רוב הדיינים, הרי "אין הולכים בממון אחר הרוב" (תוס' ב"ק כ"ב ד"ה "קמ"ל)!

לאחר הצגת שאלות אלו, סולל הגר"ח מבריסק זצ"ל (חידושי הגר"ח על הש"ס עמ' קכ"ז) דרך להבנת סוגיה זו, ואומר, כי עלינו להבחין בכך שדין "רוב" משמש לשתי הגדרות שונות. עיתים הולכים אחר הרוב כדי להכריע ספק מסויים. עיתים משמש הרוב להגדרה שונה לחלוטין - "רובו ככולו", וכגון: השוחט את רוב סימני הבהמה, נחשב כמי ששחט את כל הסימנים, משום הכלל "רובו ככולו", ולכן, גם מיעוט הסימן שלא נשחט נחשב כשחוט.

מעתה, אומר הגר"ח זצ"ל, כאשר קבעה התורה (שמות כג/ב) "אחרי רבים להטות", כוונתה היתה לכך, שהדיינים בעלי דעת המיעוט נחשבים כמי שמצטרפים לחבריהם בעלי דעת הרוב, והרי הם נחשבים כמי שפסקו כמותם. לפיכך, לפנינו, הרכב שלם של בית דין, שפסק דין אחד בפניו עיי"ש, שהאמור הוא לגבי פסק הדין! אך במה שאנו נוקטים שכיוונו לאמת הוא על פי הדין הידוע של הליכה אחר הרוב.

דין "רובו ככולו" בא לידי ביטוי שוטף בחיינו: למרות שיש צורך בהדס בעל עלים משולשים, די בהדס שרוב משולש לקיום המצווה, שהרי "רובו ככולו"; אין צורך לסכך את הסוכה באופן שימנע לחלוטין את כניסת קרני השמש לתוכה, אלא די בסכך הגורם לכך שצילתה של הסוכה תהיה מרובה מחמתה. בעל "קהילות יעקב" (סי' א' אות ב') מבאר, כי גם דין "צילתה מרובה מחמתה" נובע מדין רובו ככולו. היינו: כאשר נתבקש לקבוע אם סוכה זו נקראת מסוככת, נוכל להכריע כי אכן היא מסוככת, מאחר שרובה מוצל.

מדוע אין היהודים נוטים אחר רוב העולם? נסיים בתשובתו של הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל שנשאל על ידי כומר, מדוע אין היהודים נוהגים כרוב העולם, למרות הכתוב בתורה "אחרי רבים להטות"? השיבו רבי יהונתן: דין זה שהולכים אחר הרוב בא לידי ביטוי כאשר מתעורר ספק כיצד לנהוג, אזי נוטים אחר הרוב. אולם בנושא האמונה אין ליהודים כל ספקות...

לרגל

יומא דהילולא ה-100

לשמו ולזכרו של הגאון הקדוש כ"ק האדמו"ר הראשון מוסכטשוב מרן רבי אברהם צ'וק"ל זיע"א

תקיים סעודת הילולא בהשתתפות כ"ק האדמו"ר שליט"א אדמו"רי"ם, רבנים וראשי ישיבות

הסעודה תיערך א"ה במוצש"ק פרשת תרומה אור לז' אדר תש"ע (20.2.2010) באולמי "התמר", רח' עזרא 22, בני ברק בשעה 20:30

מתארגנת קבוצה

לעלייה לציון הקדוש של

בעל ה"אבני נזר" ובעל ה"שם משמאל"

בעיירה סוכטשוב - פולין

יציאה: ט' אדר תש"ע (23.2.2010) בבוקר

חזרה: י"א אדר תש"ע (25.2.2010) בלילה

הסיוור כולל: עליה לקברי צדיקים, מלון, אוטובוס צמוד וארוחות.

לפרטים: 052-5455889

ניתן להשיג מחדש

ספר "מאורות הדף היומי"

חלק ז'

על מסכת סנהדרין,

מכות, שבועות,

עבודה זרה והוריות.

מייטב הנידונים ההלכתיים, האקטואליים והמרתקים, דף אחר דף, בספר עב כרס, מבית "מאורות הדף היומי".

לרגל לימוד המסכת במחיר מבצע 39 ₪

ניתן להשיג

בחנויות הספרים המובחרות

ובמוקד "מאורות":

1-700-500-151

לעילוי נשמת

הר"ר אורי פייביש טאובר ז"ל ב"ר אליעזר ז"ל נלב"ע ז' באדר ב' תש"ל

תנצב"ה

הונצח ע"י יידינו

משפ' פרידו שיחיו - גבעת שמואל

משפ' טאובר שיחיו - ת"א, אלעד

מאורות הדף היומי נראה אחרת

הדפסה בהירה וחדשה

מאורות ההלכה

32 בלנד

ליחידה, בקניה מרוכזת של 10 גמרות ויותר, המחיר לגמרא בודדת 35 ₪

חדש ממאורות! מסכת סנהדרין ללימוד הדף היומי עם הלכה למעשה.

הצטרפו לרבבות לומדי הדף היומי עם "מאורות ההלכה", הלכות דיינים, סדר סיום התפילה, שליח-ציבור, קדיש, מנין עשרה וקביעת עיתים לתורה.

לפרטים והזמנות: 1-700-500-151

משרדי מאורות - בני ברק: רח' וגמן 1 (פינת חתם סופר 5)

ירושלים: רח' שרי ישראל 14 טל. 057-3198196 רכסים: רח' הזית 7 טל. 04-9040949